

Evidence-informed werken: onderbouwd werken aan onderwijskwaliteit

Dr Tijana Prokic Breuer
Associate Professor &
Directeur Education Lab NL (UM/VU)

Education Lab
What works in education

Ontwikkelkracht

Biedt schoolteams **ruimte**, **tijd** en **kennis** om zelf de **regie** te voeren over de eigen **school-** en **onderwijsontwikkeling**. De specifieke **behoeftes** en eigen **ontwikkelvragen** van de school staan hierbij altijd **centraal**.

Ontwikkelkracht

Samen met de andere partners binnen Ontwikkelkracht ondersteunen we scholen bij het continu verbeteren van hun onderwijs op basis van kennis uit onderzoek én praktijk. Ons doel: **co-creatie** tussen leraren en onderzoekers als norm en **evidence-informed** werken in elk klaslokaal. Dit is merkbaar in leerprestaties én werkplezier.

We doen dit met:

Doelen van deze masterclass

Na deze masterclass kunnen jullie:

- **Uitleggen** wat *evidence-informed werken* inhoudt en hoe dit past in het cyclisch verbeteren van onderwijskwaliteit.
- **Herkennen** wat het verschil is tussen *WAT* (de inhoudelijke verandering) en *HOE* (de implementatie).
- **Toepassen** van het “*waarom–wat–hoe*”-denken op jullie eigen schoolaanpak.
- **Vertalen** van jullie ambities naar een eerste *Theory of Change*:
- “Onze aanpak werkt omdat ... (wat) ... en we zorgen dat dit lukt door ... (hoe).”
- **Reflecteren** op de eigen schoolpraktijk:
 - Waar zitten al sterke elementen?
 - Waar is nog onderbouwing of afstemming nodig?

Vandaag

- Sneak preview Leidraad “onderbouwd werken aan onderwijskwaliteit”
- Gebaseerd op onderzoek en implementation guide EEF
- Nederlands Kennisinstituut voor het Onderwijs

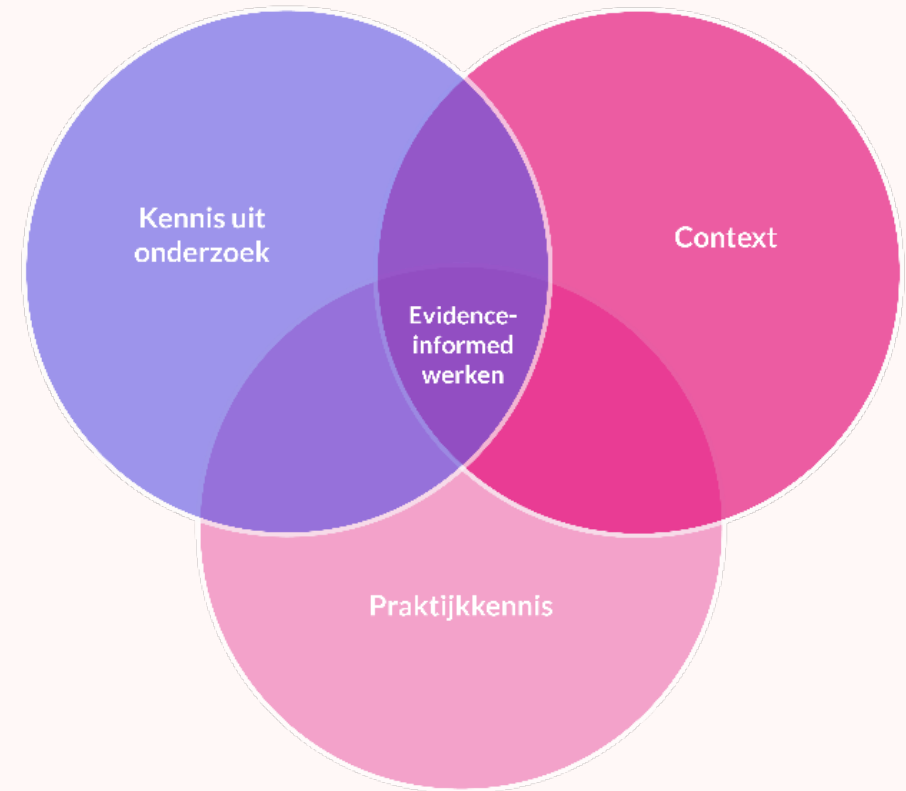

Wat is voor jou evidence-informed werken?

Wat betekent evidence informed-werken aan onderwijskwaliteit?

Evidence-informed werken is het **maken van goed onderbouwde keuzes** voor de inrichting van jouw onderwijs, op basis van de beste beschikbare kennis uit onderzoek en de eigen praktijkkennis, passend binnen de eigen context.

Evidence informed-werken is een cyclisch proces

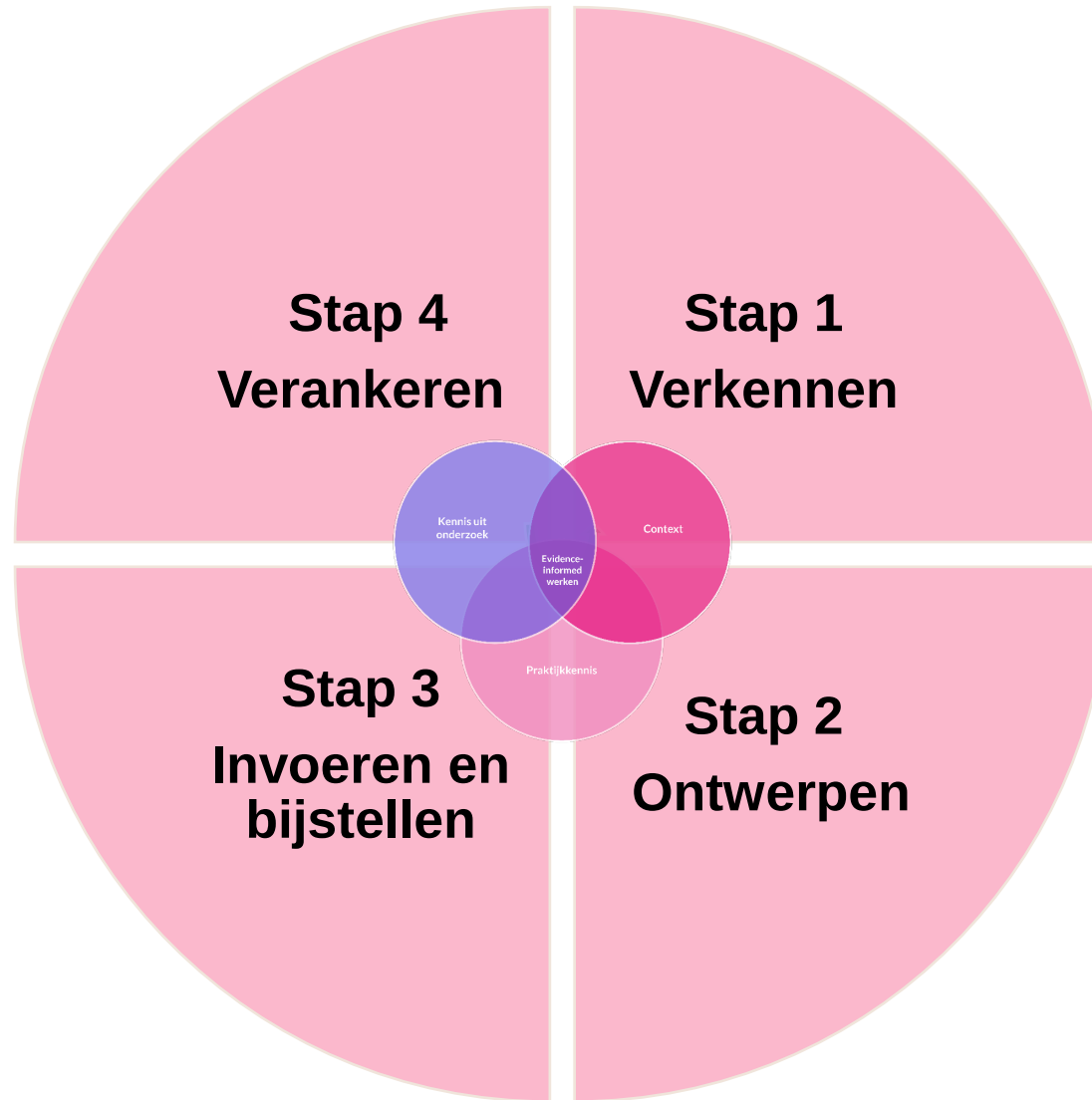
- **Verkennen** – het scherpstellen van het probleem en het formuleren van doelen;
- **Ontwerpen en plannen** – het ontwerpen van een passende en onderbouwde aanpak en het creëren van de randvoorwaarden;
- **Uitvoeren en bijstellen** – het uitvoeren, volgen en aanpassen van de nieuwe aanpak in de praktijk;
- **Verankeren** – het borgen, opschalen en delen van succesvolle verbeteringen.

Evidence informed-werken is een cyclisch proces

- **Verkennen** – het scherpstellen van het probleem en het formuleren van doelen;
- **Ontwerpen en plannen** – het ontwerpen van een passende en onderbouwde aanpak en het creëren van de randvoorwaarden;
- **Uitvoeren en bijstellen** – het uitvoeren, volgen en aanpassen van de nieuwe aanpak in de praktijk;
- **Verankeren** – het borgen, opschalen en delen van succesvolle verbeteringen.

Betrouwbare kennisbronnen wetenschap

- **Onderwijskennis.nl (NRO)** – Nederlandstalige leidraden en samenvattingen per thema (taal/lezen, rekenen/wiskunde, gedrag/SEL, differentiatie, enz.).
- **EEF Guidance Reports & Teaching and Learning Toolkit** – thematische richtlijnen en samengevatte effectschattingen met context en implementatietips.
- **Kennisrotonde (NRO)** – beknopte, vraaggestuurde syntheses voor concrete schoolvragen.
- **Inspectie van het Onderwijs / SLO** – referentieniveaus, kerndoelen en kaders die helpen de lat en de inhoudelijke opbouw te duiden.
- **Internationale syntheses** (wanneer NL-materiaal beperkt is): **What Works Clearinghouse (IES)**, **Education Endowment Foundation**, **Evidence for Learning (AU)**, en peer-reviewde systematische reviews/meta-analyses via universiteitsbibliotheeken.

Wat is er nodig om op deze manier te werken?

01

Onderwijskundig
leiderschap

02

Collectief
vakmanschap:
samen leren en
verbeteren

03

Een
onderbouwde
aanpak

04

Toegerust en
gemotiveerd
projectteam

05

Structurele
randvoorwaarden

Evidence informed-werken is een cyclisch proces

- **Verkennen** – het scherpstellen van het probleem en het formuleren van doelen;
- **Ontwerpen en plannen** – het ontwerpen van een passende en onderbouwde aanpak en het creëren van de randvoorwaarden;
- **Uitvoeren en bijstellen** – het uitvoeren, volgen en aanpassen van de nieuwe aanpak in de praktijk;
- **Verankeren** – het borgen, opschalen en delen van succesvolle verbeteringen.

Theory of Change als basis

Theory of Change: de logica achter je aanpak

- **Waarom:** wat is het probleem of de ambitie?
- **Wat:** wat willen we veranderen?
- **Hoe:** welke acties of strategieën zetten we in?
- **Output, Outcome & Impact:** wat gebeurt er op korte en lange termijn?

WHY (Probleem/urgentie)

Waarom is de aanpak nodig? Wat is het probleem of de urgentie? Hier breng je context, data en aannames in kaart.

WHAT (Actieve ingrediënten)

Wat zijn de kernelementen die de aanpak effectief maken? Zonder deze valt de aanpak uit elkaar.

HOW (Activiteiten)

Hoe wordt de aanpak uitgevoerd in de praktijk? Concrete acties die de actieve ingrediënten tot leven brengen.

Outputs (korte termijn)

Directe, zichtbare resultaten van de activiteiten. Wat gebeurt er op korte termijn?

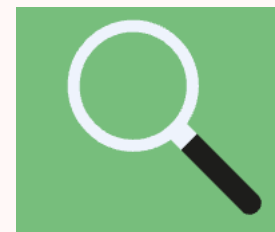
Outcomes (tussendoelen)

Veranderingen in kennis, vaardigheden, houding of gedrag van leerlingen en leraren die nodig zijn om impact te bereiken.

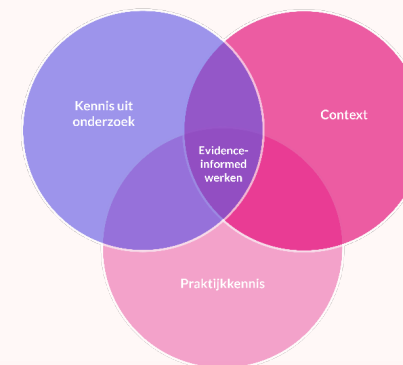
Impact (lange termijn)

Het uiteindelijke doel: duurzame en structurele effecten op leerlingniveau, schoolcultuur of maatschappij.

Onderzoek je aannames

Gebruik verschillende bronnen

Waarom ToC werkt in onderbouwd werken

- Geeft **richting**: verbindt visie met concrete doelen.
- Zorgt voor **onderbouwing**: maakt aannames en kennisbronnen zichtbaar.
- Ondersteunt **leren**: helpt bij bijstellen en evalueren.
- Versterkt **samenhang** tussen fasen van verbetering.
- Zorgt voor **verantwoording**

Verkennen

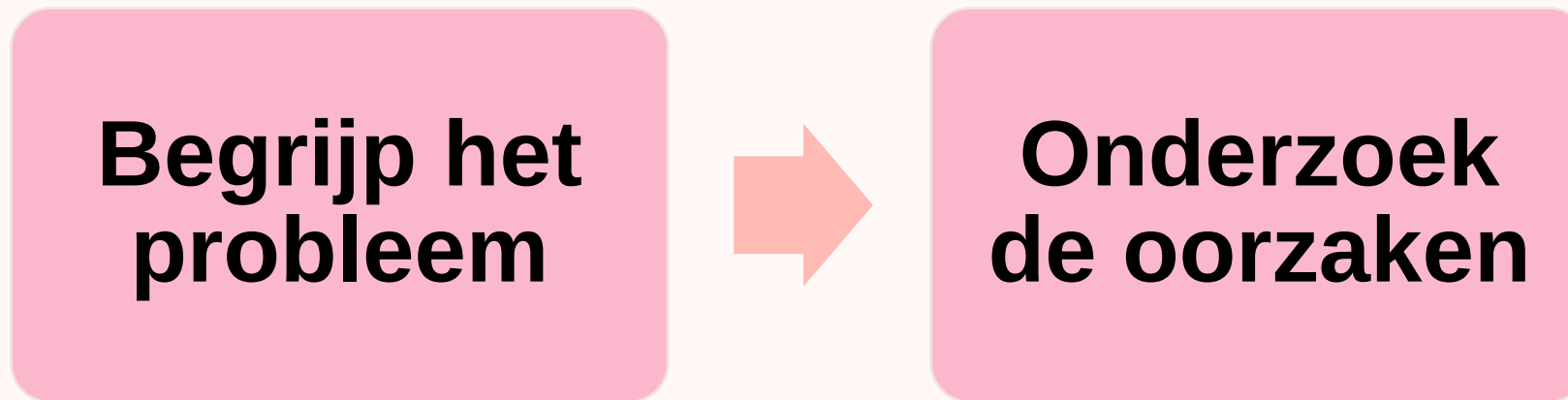

De kracht van de “waarom”

- Geeft richting: wat is het echte probleem of de ambitie?
- Voorkomt symptoombestrijding: eerst begrijpen, dan handelen
- Creëert gedeeld begrip in het team
- Legt basis voor onderbouwde keuzes

VO-voorbeeld: “We hebben extra mentoruren ingevoerd om motivatie te verhogen – maar welk probleem lost dat precies op?”

Begrijpen vóór verbeteren

Bronnen:

kennis uit wetenschap (wat werkt/waarom), praktijk (wat zien we), context (wat past hier).

Verkennen voor jullie =
opnieuw kijken naar
het “waarom” van wat
je doet

Voor welk probleem is jullie
aanpak de oplossing?

Wat zijn de mogelijke oorzaken
van dat probleem?

Welke kennis (uit wetenschap,
praktijk, context) ligt eraan ten
grondslag?

Ontwerpen

Ontwerpen *bepalen wat echt werkt*

Wat zijn de **kerningredienten** van onze aanpak en waarom?

Wanneer is onze aanpak een success?

Wat hebben we nodig voor de invoering?

Het verschil tussen wat en hoe (implementatie)

Kerningrediënten (wat): onmisbare bouwstenen van je aanpak.

Implementatiestrategieën en randvoorwaarden (hoe): condities die uitvoering mogelijk maken.

De “wat” bevat:

Werzame elementen Onderwijsinhoudelijk ontwerp

- Didactiek
- Pedagogiek

Wat gebeurt er in de klas dat het leren en ontwikkelen anders maakt?

Casus beter leesonderwijs VMBO:

- **Wat:** Leraren modelleren strategieën hardop (denken, voorspellen, samenvatten).
- **Hoe:** Training in close reading, observaties met feedback, ruimte in rooster.

Implementatiestrategieën: de hoe?

- *Implementatiestrategieën zijn de bewuste, geplande acties die helpen een aanpak goed te laten landen in de praktijk.*
- Ze maken de vertaalslag van *ontwerp* naar *gedrag*
- Ze beantwoorden de vraag: **“Hoe zorgen we dat het gewenste gedrag, de nieuwe routines en het leren in de klas echt gaan gebeuren en beklijven?”**

Denk in lagen van invloed

Zo kun je snel checken:

- als het *zichtbaar* is in de klas → **wat op klasniveau**
- als het *zichtbaar* is in het team → **wat op teamniveau**
- als het *zichtbaar* is in de schoolstructuur → **wat op schoolniveau**

Direct vs. indirect werkingsmechanisme

Type	Voorbeeld	Invloed
Directe interventie (primair)	Leraren passen nieuwe leesstrategieën toe.	Direct op leerlingen (didactisch).
Indirecte interventie (secundair)	Schoolleiding organiseert lesbezoeken en feedbackgesprekken.	Indirect: verbetert kwaliteit van lessen via teamleren.

“Kwaliteit van de les verbetert door lesbezoeken”
→ *Lesbezoeken zelf zijn niet het wat, maar het hoe* —
een **implementatiestrategie** (hoe) op **schoolniveau**
om het **wat** (veranderen van didactisch handelen) op **klasniveau** te realiseren.

Waarom is dit relevant?

Teams gaan **aan de slag met iets wat op schoolniveau ligt**, zoals *onderzoekscultuur, samenwerking, of professionaliseringsstructuren*, maar verliezen gaandeweg uit het oog **waarom** dat nodig was: namelijk, *om beter leren van leerlingen **in de klas** mogelijk te maken*.

- Een sterk verbeterproces begint niet bij *de activiteit* (onderzoekscultuur, lesbezoeken, leerteam), maar bij *het doelgedrag en leren van leerlingen* dat we willen verbeteren.

Wat: Hoe vind je kerningrediënten?

Uit praktijkervaring:

- Wat werkt volgens leraren?
- Welke elementen mag je nooit weglaten?

Uit onderzoek:

- Wat komt steeds terug als effectief in leidraden/meta-analyses?
- Welke mechanismen zijn bewezen werkzaam?

Toets door combinatie:

- Komt het ingrediënt uit de praktijk overeen met onderzoeksbevindingen?
- Indien nee → aannames expliciteren en kritisch bespreken.

Wanneer is jullie aanpak een success?

Voorbeeld: Technasium

Outputs (korte termijn) → Directe opbrengsten van activiteiten

Voorbeeld: leerlingen dat actief deelneemt aan O&O-projecten

Outcomes (middellange termijn) → Veranderingen in gedrag, kennis of vaardigheden

Voorbeeld: Grotere motivatie en eigenaarschap in leren

Impact (lange termijn) → Structurele, duurzame effecten

Voorbeeld: Sterkere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt / vervolgopleiding

SMART-formuleren

Een goed doel is:

- **S**pecifiek – wat precies verbeteren of veranderen we?
- **M**eetbaar – hoe zien we dat terug (indicatoren)?
- **A**ceptabel – is het gedragen door het team?
- **R**ealistisch – kan het in onze context?
- **T**ijdgebonden – wanneer evalueren we dit?

Wanneer is jullie aanpak een success? Voorbeeld: Technasium

- **Outputs (korte termijn) → Directe opbrengsten van activiteiten**

Voorbeeld:

Aantal leerlingen dat actief deelneemt aan O&O-projecten

- **Outcomes (middellange termijn) → Veranderingen in gedrag, kennis of vaardigheden**

Voorbeeld:

Grotere motivatie en eigenaarschap in leren > Docenten signaleren bij **minstens 70% van de leerlingen** groei in **zelfregulatie en initiatief**, gemeten aan de hand van observatie-instrumenten of rubrics.

- **Impact (lange termijn) → Structurele, duurzame effecten**

Voorbeeld:

Sterkere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt / vervolgopleiding > **Binnen één jaar na diplomering is ten minste 85% van de oud-Technasiumleerlingen ingeschreven in een technische of bètagereleerde vervolgopleiding (HBO of WO).**

Rol van wetenschappelijke kennis in het ToC-proces

1. Scherpt het probleem.
2. Geeft richting aan impactdoelen.
3. Onderbouwt en legitimeert de keuze voor outcomes en actieve ingrediënten.
4. Maakt doelen realistischer en toetsbaarder.
5. Voorkomt dat een ToC alleen gebaseerd is op “buikgevoel” of modewoorden.

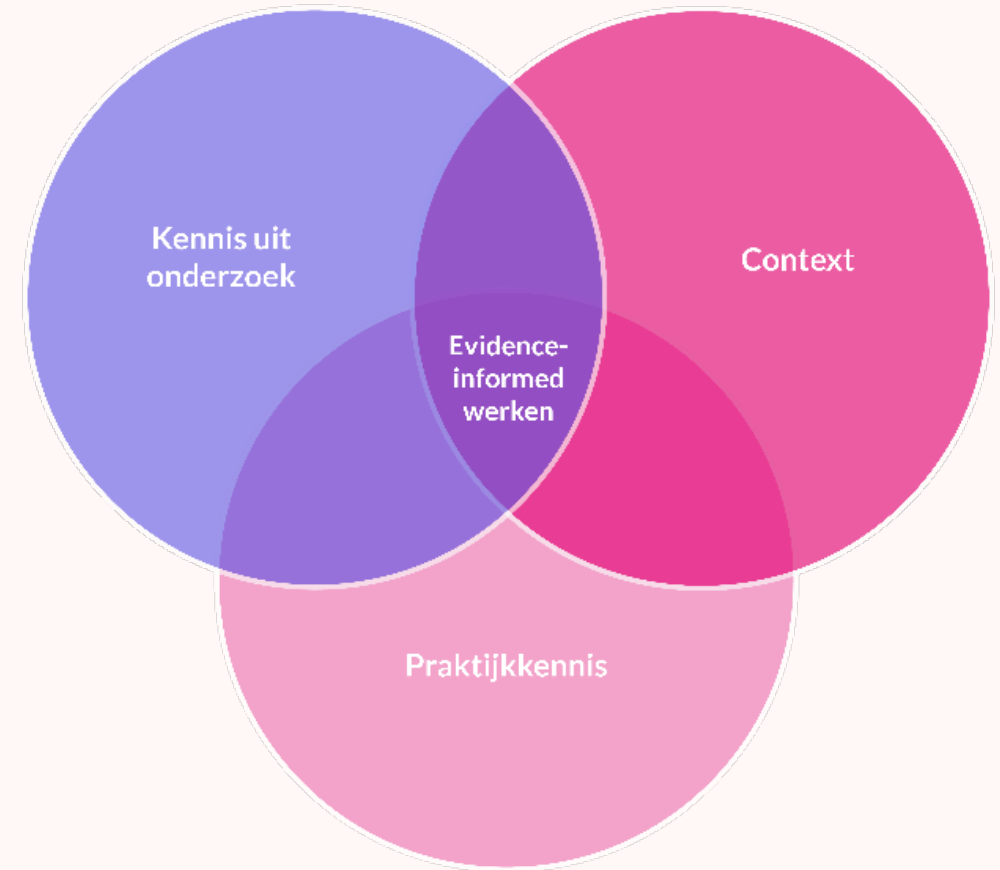
Aan de slag met..

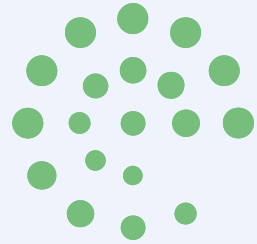
”Waarom”

”Wat”

“Hoe”

“Succes criteria”

Education Lab

What works in education

Education Lab NL is een onderzoeksnetwerk dat werkt aan de verbetering van het onderwijs door ervoor te zorgen dat het onderwijsbeleid en de onderwijspraktijk op wetenschappelijk bewijs gebaseerd zijn.

Maastricht University

Education Lab NL is een initiatief van:

Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, (ROA), Universiteit Maastricht
Amsterdam Center for Learning Analytics (ACLA), Vrije Universiteit Amsterdam